

Otázka: Konsekvencialistická a deontologická etika

Předmět: Filozofie

Přidal(a): Martin Matura

Principy a argumentace konsekvencialistické a deontologické etiky:

Konsekvencialistická etika

- též: **teleologický přístup:** (od řeckého telos=cíl), mravní hodnocení se děje výlučně na základě následků, konsekvencí či účinků, které lze od jednání očekávat; neexistuje žádné jednání, které by bylo mravně správné nebo nesprávné samo o sobě, záleží vždy na důsledku

Deontologická etika

- základním rysem je víra v univerzální mravní řád, který se má respektovat.
- soudí, že jednání může být samo o sobě mravné nebo nemravné, má imanentní povahu, jednání je nezávislé na následcích; tak by deontologie mohla tvrdit, že vražda, znásilnění, krádež nebo lež jsou v každém případě samy o sobě nemorální, nezávisle na svých následcích, například proto, že jsou samy o sobě protipřirozené nebo odporují nějakému nepodmíněnému všeobecnému mravnímu principu X utilitarista jako teleolog či konsekvencialista takové imanentní posuzování odmítá a činí veškeré mravní posuzování závislé na kalkulaci konsekvencí
- Např. stoikové brali ctnost jako hlavní povinnost, kdy člověk nesmí jednat ve vlastní prospěch, ale jednat z povinnosti (Kleanth z Assu: konáme-li druhým dobře s myšlenkou na vlastní prospěch, chováme se jako lidé, kteří krmí dobytče, aby je potom mohli sníst).
- Důležitou osobou deontologické etiky je Immanuel Kant a jeho kategorický imperativ: „Jednej tak, aby maxima tvé vůle vždy mohla být zároveň principem obecného zákonodárství“.

- Principy a argumentace deontologie: od „deontos“ – správný. Etika, která nevychází z toho, co je dobré (příjemné, pozitivní, „fajn“), nýbrž z toho, co je správné. (?)

Klasické koncepce:

Deontologie:

- **Kategorický imperativ:** „Jednej jen podle té maximy, u níž můžeš zároveň chtít, aby se stala obecným zákonem.“; příkaz, který předvádí jednání jako objektivně nutné, bez vztahu k jinému účelu; nepodmíněný příkaz-musíš takto jednat
- kategorický imperativ předpokládá dvojí motivaci 1) empirickou, kdy člověk patří k přírodě, jedná se o afekty, pudy, city a vášně, tedy sklony- libost a nelibost 2) rozumová (čistý rozum)- transcenduje přírodu, jedná se o čistý rozum je sám o sobě praktický, tedy povinnost-idea obecného zákona
- pojem, který nutně souvisí s kat.imp. jsou maximy=subjektivní praktické zásady, které obsahují všeobecné určení vůle, principy posuzování, mají charakter empirický, jsou to postoje, podle kterých se v praxi řídíme
- právě kat.imp. by měl určovat naše maximy
- když se ptám: Je to morální? Převеду- mohu chtít, aby všichni lidé jednali jako já teď? Nebo Je možné, aby se maxima mého jednání mohla stát obecných zákonem?
- v tomto mravním zákoně nemotivuje morálně určitý obsah, ale pouze rozumová forma obecného zákona - Formalismus (neříká, co konkrétně máme dělat, zabývá se formou nikoli obsahem)
- ve světě, kde existují jen věci, by Kantovo kategorický nárok neměl smysl - otázka: Existuje nějaký absolutní účel? Co má absolutní hodnotu? Kant odpovídá, že každá rozumová bytost existuje jako účel samo o sobě, nikoli jako prostředek a to proto, že se v ní čistý rozum může stát praktickým rozumem
- tento morální princip je zároveň princip spravedlnosti, požaduje, aby praktické zákony jednání byly distributivně výhodné, tj. aby respektovaly zájmy každé zúčastněné osoby
- Kantovi je vytýkáno, že jeho pozice je čistě deontologická a zanedbává aspekt teleologický, tzn. nejsou dostatečně respektovány následky jednání

Teleologie (konsekvencialismus):

- **Eudaimonismus - vysvětlení pojmu, představitelé, hodnocení**

- z řeckého EUDAIMONIA=“dobře se dařit, vzkvétat, blaženost, štěstí“; označuje objektivní situaci člověka
- nejvyšší dobro nalézá v dosažení osobního štěstí, v blaženosti; formuloval Aristoteles
- Aristoteles chápe štěstí/blaženost jako hlavní cíl života, sice existují cíle, které jsou samy o sobě hodnotné, ale zároveň směřují k blaženosti; naopak o štěstí neusilujeme kvůli něčemu jinému
- Aristoteles stejně jako Platon trvá na tom, že štěstí nemůže být odtrženo od slasti, ten kdo je šťastný zakouší ve svém životě i slast a zároveň neplatí opak, ten, kdo zažívá slast, nemusí být šťasten
- hodnota slasti je určována hodnotou činnosti, slast dovršuje a zdokonaluje činnost

rozlišuje se na:

- hédonický eudai- dílem je rozkoš
- antologický - cílem je ctnostný život (Sokrates, Platon, Aristoteles)
- ontologický- nezávislost na potřebách a vyrovnanost (Augustin, Tomáš Akvinský)
- altruistický -cílem je štěstí druhých (Comte)

Hodnocení: tato teorie se zabývá životem individua, chybí tedy obecná (sociální) rovina, hodnota slasti závisí na hodnotě činnosti, ale jaká činnost je hodnotná a jaká ne?

Hédonismus - vysvětlení pojmu, představitelé, hodnocení

- z řeckého *hedóné*=slast, radost
- empiristická etika, tzn. že každá z těchto etik je principiálně orientovaná na uspokojování empiricko-přírodních, smyslových afektů
- lidské jednání je motivováno výlučně snahou získat slast a vyhnout se strasti
- mravně dobré je to, co přináší slast
- rozum v tomto pojetí slouží ke kalkulování strast versus strast (podle Kanta podává technické (jakými prostředky) a pragmatické (jaké cíle volit, aby to bylo co nejpozitivnější) úvahy)
- etika se stává uměním žít

Představitelé:

- Aristippos z Kyrény (Sokratův žák)-cílem je co nejslastnější život v aktuálních prožitcích, slast ale může zažívat jen ten, kdo stojí nad požitkem, kdo je zbaven závislostí a naruživosti
- Epikúros- trvalí slast v klidu, bez otřesů a obtíží=život v ataraxii, rozlišují slasti vyšší- patří k duši, jsou trvalé a nižší- patří tělu, pomíjivé
- David Hume-mravní fenomén nemůže být vysvětlen v rámci jednotlivce; mravně schvalujeme postoje a činy, které nejsou egoistické, ale altruistické a motivované sociálně (blaho druhých, pro společnost); podle Huma je teorie interkulturní a všeobecná-co škodí společnosti neschvalujeme, jisté psychologické nastavení člověka, tzn. není nám lhostejná blaho jiných lidí, tedy obecné blaho; Jak tuto teorii vysvětlit, aby nebyla egoistická? Konceptí extenzivní sympatie (ve smyslu vcítění) jako základu mravního citu, tj. do nepřímých afektů se vcítujeme a hodnotíme je z vlastního hlediska, objektem už není vlastní prospěch, ale obecné blaho; toto obecné blaho je ale pro nás důležité, neboť své potřeby uspokojujeme lépe ve spolupráci než izolovaně, proto je nutná spravedlnost; Humova etika=morálka citu (cit rozhoduje)

Hodnocení: antické tradice jsou orientovány egoisticky; Hume-podřízenost rozumu, rozhodnutí není svobodné, ale vyplývá z psychicko-afektivní organizace osoby, není mravně univerzální, je podmíněná libostí a nelibostí, kdežto mravní nárok by měl být nepodmíněn, vede ke konfliktu s naším předporozuměním - tyto problémy vysvitují v každé emp.etice

Utilitarismus - vysvětlení pojmu, představitelé, hodnocení

- z latinského utile=užitečné; zakladatelem J. Bentham (18.st)
- kombinace 4 principů má dát možnost posuzovat mravně jednání a normy na empiricko-rationálním základě 1) princip následků-mravní hodnocení je na základě následků, není tedy žádné jednání, které by bylo správné samo o sobě; též se nazývá teleologický princip (telos=cíl) ,odlišuje se od deontologických pozicí (deon,-ontos=povinnosti)
- princip užitečnosti-následky jednání se mají posuzovat z hlediska prospěšnosti, tzn.co je užitečné pro dobro samo o sobě
- princip hédonismu-dobro o sobě definuje pouze hédonisticky, tedy záleží na uspokojování lidských potřeb, štěstí je dobro samo o sobě a každá osoba si určuje v čem to štěstí pro ni tkví
- sociální princip- nejde jen o štěstí jednajícího, ale všech osob, kterých se jednání týká; jde o co největší štěstí co největšího počtu lidí vůbec, největší sumu sociálního užítku
- utilitarismus jednání-správnost či nesprávnost musí být určena podle dobrých nebo špatných následků tohoto jednání

- utilitarismus pravidel- -ll- se určuje podle dobrých či špatných následků pravidla, podle kterého má každý jednat v podobných okolnostech (představitelé Smart, Williams)

Představitelé: Bentham, Smart, Williams,

Hodnocení: utilitarismus se potýká se stejnými problémy jako hédonismus, navíc je jeho hodnotový princip založený na naprosto nesouměřitelných uspokojení, dále z důsledného konsekvencialistického chápání odpovědnosti, jsem odpovědný i za jednání, které připustím a nezabráním, tzn. má odpovědnost ústí do nekonečna; suma užitku nebo také průměrný užitek je na úkor distributivní spravedlnost (př. můžeme utiskovat menšinu, protože je to dobré a výhodné pro většinu)

Silné a slabé stránky:

- teleologické teorie jako utilitarismus, hédonismus jsou egoisticky zaměřené, tedy postrádají nějakou obecnost (často jsou zaměřeny jen na individuum)
- **X** naproti tomu deontologie je tak obecná, že nerozlišuje jednotlivosti, vraždu přeci nemůžeme hodnotit stejně jako krádež (Vždy to však vhodné není a musí se řešit tato strnulost. Ne vždy je dobré mluvit vždy pravdu, vždy dodržovat sliby, vždy prospívat ostatním, vždy napravovat chyby druhého, vždy vyjadřovat vděčnost, vždy spravedlivě rozdělovat dobro apod. Existují totiž mimořádné podmínky pro nedodržování. Deontologickým systémům je vytýkána strnulost a víra v mravní řád.)

Pojem „důstojnosti“ lidské osoby:

- Kant: V říši účelů má vše buď nějakou cenu, nebo důstojnost. Namísto toho, co má cenu, lze klást i něco jiného jako ekvivalent, ale co naproti tomu je povzneseno nad jakoukoli cenu, a *co proto nepřipouští žádný ekvivalent, má důstojnost*. Co se vztahuje k obecným lidským náklonnostem a potřebám, má tržní cenu; to, co je, i když nepředpokládáme nějakou potřebu, přiměřené jistému vkusu, má afektivní cenu; *ale to, co jedině je podmínkou, aby něco mohlo být účelem samo o sobě, nemá pouze relativní hodnotu, tzn. nějakou cenu, nýbrž vnitřní hodnotu, tj. důstojnost. Ale jedině moralita je podmínkou, aby rozumová bytost mohla být účelem o sobě*. A tak jedině mravnost a lidství, pokud je lidství způsobivé k mravnosti, mají důstojnost.

- Vnitřní, absolutní hodnota a důstojnost lidské osoby má tedy základ v tom, že člověk se nachází v transcendentální diferenci, jež umožňuje autonomii ve smyslu morálního svézakonodárství a účelu samého o sobě. Tím se osoba zásadně odlišuje od všech ostatních bytostí vesmíru, jež nakonec nepřekračují přírodně-kauzální určení a nemohou samy sebe autonomně určovat jako účely o sobě.
- 18. století – koncept lidské důstojnosti formulován jako základ teorií lidských práv. Lidská práva = základ a význam lidské důstojnosti.